

ad 7, 18. 02. 2010
ML, 2008
daro

15.2.2010

VAASAN HOVIOIKEUS

PL 217, 65101 VAASA

Puh. 06-3238 211

Fax. 06-3238 295

Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston kirje 8.12.2009 Dnro 7/41/2008

LAUSUNNON ANTAMINEN

Oikeusministeriö on pyytänyt viitekirjeellään hovioikeudelta lausuntoa oikeudenkäyntiavustajatyöryhmän (jäljempänä "työryhmä") mietinnöstä "Oikeudenkäyntiavustajien kelpoisuus ja valvonta" (oikeusministeriön työryhmämietintö 2009:17, jäljempänä "mietintö"). Hovioikeus esittää kunnioittaen lausuntonaan seuraavaa.

1. Työryhmän esitys kokonaisuutena

Pääasiallisesti hovioikeus hyväksyy työryhmän perusteellisesti laatiman mietinnön ja kannattaa siinä esitettyjä uudistuksia. Hovioikeus kiinnittää kuitenkin huomiota seuraaviin alla esitettäviin näkökohtiin.

2. Oikeudenkäyntiavustajilta vaadittava perehtyneisyys

Kuten työryhmä toteaa mietinnön sivuilla 15 ja 80, tavoitteena on parantaa oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvaa ja asianmukaista oikeudenhoitoa nostamalla oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien (jäljempänä yhdessä "oikeudenkäyntiavustajat") työn laatutasoa. Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea (Komiteamietintö 2003:3) on jo aiemmin katsonut, että oikeudenkäyntiavustajia koskevaa sääntelyä tulisi arvioida uudelleen ja kelpoisuusvaatimuksia yleisissä tuomioistuimissa tiukentaa. Työryhmä on todennut mietinnön sivuilla 76 ja 80 tälle olevan perusteita ottaen huomioon muun muassa, että oikeudenkäynneissä ratkaistaan asianosaisille ja myös yhteiskunnalle merkittäviä asioita ja että oikeudenkäyntiavustajien ammattitaidolla ja osaamisella on keskeinen merkitys asianosaisten oikeusturvan kannalta. Oikeudenkäyntiavustajien työn laatutasolla on myös merkitystä tuomioistuimen työskentelyyn ja oikeudenhoidon sujuvuuteen. Lisäksi yhteiskunnan ja oikeusjärjestyksen kehityksen myötä asiat ovat aiempaa monimutkaisempia ja laajempia.

Tavoite on tarkoitus toteuttaa saattamalla kaikki oikeudenkäyntiavustajat ammattieettisten velvollisuuksien ja valvonnan sekä seuraamusjärjestelmän piiriin. Muille oikeudenkäyntiavustajille kuin asianajajille ja julkisille oikeusavustajille perustettaisiin erityinen lupajärjestelmä. Luvan myöntäminen edellyttäisi muun muassa riittävää perehtyneisyyttä tehtävään.

Hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että lakiehdotuksen muotoon puetussa ehdotuksessa luvan myöntämisen edellytyksiä koskevia pätevyysvaatimuksia ei ole asetettu kovin korkealle. Erityisesti sanottu koskee lakiehdotuksen 2 §:n 2 kohdassa säädettyä perehtyneisyyttä oikeudenkäyntiavustajan tehtävään. Ehdotetussa muodossa säännös ei välttämättä toteuta tarkoitusta nostaa oikeudenkäyntiavustajien laatutasoa toivotussa laajuudessa. Työryhmä on mietintönsä sivulla 83 lausunut, että asetettavia edellytyksiä uuden perustettavan luvan saamiseksi ei tule säätää liian tiukoiksi ottaen huomioon elinkeinovapauden, asianosaisten valinnanvapauden ja kilpailun edistämisen. Hovioikeus pitää kuitenkin oikeusturvan toteutumisen kannalta tärkeänä, ettei luvan saaminen jää pelkäksi muodollisuudeksi, vaan lupaa hakevan oikeudenkäyntiavustajan tulee todella osoittaa saavuttaneensa sellaisen perehtyneisyyden tehtävään, ettei hänen ammattitaidostaan ja osaamisestaan tuomioistuintyöskentelyyn jää epäilyä.

Tähän liittyen hovioikeuden näkemyksen mukaan muun muassa työskentely vuoden apulaissyyttäjänä ei tuo oikeudenkäyntiavustajalle minkäänlaisia erityisvalmiuksia hoitaa esimerkiksi laajaa riita-asiaa tuomioistuimessa. Myöskin auskultointia käräjäoikeudessa notaarina yhden vuoden ajan on pidettävä melko lyhyenä ajanjaksona, jonka aikana perehtyminen keskittyy vain verraten yksinkertaisiin oikeudellisiin asioihin. Erityisen ongelmallisena kohtana hovioikeus näkee sanotun 2 §:n 2 momentin 4 kohdan, jonka mukaisesti riittävä perehtyneisyys on saavutettavissa myös muussa vähintään vuoden kestäneessä tehtävässä. Kyseinen kohta jättää laajan harkintavallan lupaviranomaiselle perehtyneisyyden arvioinnin suhteen. Työryhmän mietinnön sivulla 103 todetaan, että 4 kohdassa tarkoitettua muuta relevanttia työkokemusta voisi olla esimerkiksi asianajo- tai lakiasiaintoimiston avustavan lakimiehen työ silloin, kun siihen kuuluu merkittävässä määrin oikeudenkäyntiasioissa avustamista. Kun lakimiehellä ei vielä tässä vaiheessa voi olla vaadittavaa lupaa toimia itse oikeudenkäyntiavustajana, ei tarkoitettu työ mitä ilmeisemmin voi tarkoittaa konkreettista itsenäistä avustamista oikeudenkäynnissä. Kun vankka työkokemus on saavutettavissa vain työskentelemällä itsenäisesti tuomioistuimessa, ei avustamista oikeudenkäyntiasioissa edellä tarkoitettulla tavalla oikeussalien ulkopuolella voida pitää kovin opettavaisena tässä suhteessa. Toisaalta edellä mainitut apulaissyyttäjän ja notaarin työkokemukset tuomioistuimessa ovat rajalliset ajallisesti ja laadullisesti.

Myönnettävän luvan tulisi hovioikeuden näkemyksen mukaan perustua työkokemukseen sekä erityisesti käytännössä osoitettuun ammattitaitoon ja -etiikkaan. Yhtenä mahdollisena ratkaisuna hovioikeus näkisi, että luvan myöntävä taho voisi hankkia lupaa hakevan

oikeudenkäyntiavustajan vaaditusta perehtyneisyydestä lausunnon tuomioistuimelta. Lisäksi hovioikeus esittää harkittavaksi, samoin kuin tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietintöön (Komiteamietintö 2003:3) antamassaan lausunnossaan, tulisiko ylioikeuksia silmällä pitäen asettaa pitkällä aikavälillä lupaedellytysten (erityisesti vaadittavan työkokemuksen) osalta vieläkin korkeampia vaatimuksia.

3. Esitysteknisestä johdonmukaisuudesta lakiehdotuksessa

Hovioikeus kiinnittää huomiota lakiehdotuksen 4 ja 5 §:iin, joiden osalta se pitäisi johdonmukaisempana ja tarkoituksenmukaisempana siirtää 5 §:ssä säädetty jäsenen ero 4 §:n loppuun ja muuttaa kyseisten pykälien otsikointia tätä muutosta vastaavaksi.

4. Avustajapakosta ylimääräisessä muutoksenhaussa korkeimmassa oikeudessa

Työryhmä on todennut mietinnön sivulla 75 oikeudenkäymiskaaren 31 lukuun ehdotettujen muutosten taustalla vaikuttavan halu vapauttaa korkeimman oikeuden resursseja, jotka liittyvät ylimääräiseen muutoksenhakuun. Ylimääräinen muutoksenhaku kohdistuu lainvoimaisiin ratkaisuihin ja ne voivat menestyä vain poikkeustapauksissa laissa säädetyillä perusteilla. Lisäksi tilastojen mukaan muiden kuin viranomaisten vireille panemat ylimääräiset muutoksenhakemukset menestyvät vain harvoin. Näin ollen edellä todetun valossa olisi työryhmän mukaan tarkoituksenmukaista säätää yleinen avustajapakko asioissa, jotka koskevat ylimääräistä muutoksenhakua korkeimmassa oikeudessa.

Työryhmä ei ole esityksessään tuonut esille kuinka suuresta vuosittaisesta työtaakasta tämän osalta on kysymys korkeimmassa oikeudessa. Hovioikeus kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että oikeudenhoitojärjestelmän resurssit kokonaisuutena ottaen luultavasti eivät kyseisen muutoksen kautta ainakaan lisäännä, mutta sidottujen resurssien kohdennus muuttuu. Todennäköistä on, että avustajapakko lisää osaltaan merkittävästi esimerkiksi oikeusapuhakemuksia ja siten oikeusaputoimistojen työmäärää oikeusapupäätösten muodossa sekä tuomioistuinten työmäärää vireille tulevien oikeusavun ratkaisupyyntöjen muodossa. Näin ollen työryhmän muutokselle esittämät perustelut eivät vakuuta hovioikeutta muutoksen tarpeellisuudesta tai hyödyllisyydestä ja asettaa siten uudelleen harkittavaksi muutoksen toteuttamisen.

5. Luvan peruuttamisesta

Perustettavan lupajärjestelmän myötä myös muut oikeudenkäyntiavustajat kuin asianajajat ja julkiset oikeusavustajat tulisivat lupamenettelyn piiriin, johon kiinteästi kuuluisi myös kyseisten

oikeudenkäyntiavustajien valvonta kurinpitojärjestelmiseen. Oikeudenkäyntiavustajiin sovellettaisiin asianajajista annetussa laissa säädettyjä kurinpidollisia seuraamuksia, joita ovat huomautus, varoitus, seuraamusmaksun määrääminen ja jäsenyydestä erottaminen (oikeudenkäyntiavustajien osalta luvan peruuttaminen). Kurinpitojärjestelmä on seuraamusmaksun osalta rakennettu harkinnanvaraiseksi siten, että se mahdollistaa tapauskohtaisten olosuhteiden punninnan määrättävän maksun muodossa (500 euroa - 15.000 euroa).

Luvan peruuttamisesta on säädetty lakiehdotuksen 9 §:ssä. Sen 2 momentissa todetaan, että uutta lupaa ei voida myöntää ennen kuin kolme vuotta on kulunut lainvoimaiseksi tulleen päätöksen antamisesta. Hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että kyseessä on verraten pitkä aika ja asettaakin harkittavaksi tulisiko myös luvan peruuttamisen osalta pohtia vastaavanlaisen harkinnan tuomista luvan peruuttamisen pituuteen kuin on säädetty seuraamusmaksun määräämisestä. Jos uusi lupa voitaisiin myöntää esimerkiksi 1-3 vuoden kuluttua luvan peruuttamisesta, voisi luvan peruuttava viranomainen harkita tapauskohtaisia olosuhteita kurinpidollista seuraamusta määrätessään. Suhteellisen ankara ja joustamaton kolmen vuoden sääntö saattaa olla omiaan johtamaan siihen, että sen soveltamiskäytäntö jää rajoittumaan vain kaikkein karkeimpiin velvollisuuden rikkomuksiin, vaikka luvan peruuttaminen voisi lievemmissäkin tapauksissa olla perusteltu kurinpidollinen seuraamus. Luvan peruuttamista koskevassa päätöksessä tulisi mainita, koska uutta lupaa voi aikaisintaan hakea. Hovioikeus kiinnittää lisäksi huomiota siihen, onko myös lakiehdotuksen 2 §:n 3 momentin lopussa ehdotettu määräaika syytä säätää niin, että sekin mahdollistaa tapauskohtaisen harkinnan.

Presidentti Olli Varila

Kansliapäällikkö Sirpa Virkkala

Hovioikeuden lausunnon ovat valmistelleet hovioikeudenneuvokset Juhani Palmu ja Pirjo Latvala sekä hovioikeudenviskaali Patrick Palmroos.